

Regeringen
Utbildningsdepartementet

Juridiska avdelningen
Caroline Cruz

2001-12-20
Reg.nr 30-427-01

Läkares prov vid allmäntjänstgöring

Högskoleverket har i bilagd promemoria utrett frågor kring läkares rättssäkerhet i samband med prov vid allmäntjänstgöring. Verket har kommit fram till att det finns behov av att reglera den s.k. AT-nämnden och dess verksamhet. Verket har också funnit att det finns anledning att klargöra uppgifter och ansvar hos såväl nämnden som de sex universitet som har rätt att utfärda läkarexamen i samband med proven. Slutligen har verket kommit fram till att ett stort behov finns att reglera misstänkt fusk vid prov.

Verket har inför promemorian inhämtat yttranden från de sex universitet som har rätt att utfärda läkarexamen. Dessa är Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet och Karolinska institutet. Sveriges läkarförbund liksom AT-nämndens ordförande har också yttrat sig. Däremot har ingen tagit del av de förslag som verket utarbetat.

Högskoleverket anser att man kan ifrågasätta om provet bör finnas över huvud taget liksom att verksamheten ligger under Utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Proven är en hybrid som inte faller in under högskoleförfattningarna. AT-läkarna är inte studenter och proven ingår inte i någon högskoleutbildning. Inte någonstans inom högskoleområdet förekommer en samlad prövning av kunskaper som inhämtats under en hel utbildning.

De teoretiska kunskaper som krävs borde läkaren ha erhållit under grundutbildningen och de praktiska färdigheterna under AT-tjänstgöringen. Om läkaren är godkänd på dessa moment ter det sig enligt verket som om proven egentligen inte fyller någon funktion. Att efter en så lång utbildning använda proven för att sortera ut de som är olämpliga innebär slöseri med samhällets resurser och kan också innebära en personlig tragedi och ett ekonomiskt avbräck för den enskilde läkaren. Det kan inte vara rimligt att läkaren först efter genomgången läkarexamen och AT-tjänstgöring, hindras från möjligheten att få legitimation. Läkare som befinner uppenbart olämpliga bör underkännas så tidigt som möjligt, dvs. redan under grundutbildningen.

Om regeringen bedömer att proven alljämt bör vara kvar inom
Utbildningsdepartementets ansvarsområde föreslår Höskoleverket att

- ?? En nämnd, AT-provnämnden, inrättas vid Karolinska institutet, som en inrättning med särskilda uppgifter.
- ?? Nämndens organisation och verksamhet regleras i en särskild förordning.
- ?? Disciplinnämnderna vid de högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen skall pröva frågor om avstängning av läkare från prov.
- ?? Särskilda bestämmelser om avstängning av läkare från prov vid allmäntjänstgöring införs i slutet av 10 kap. högskoleförordningen.
- ?? Antalet provtillfällen inte får begränsas.

Högskoleverket lämnar konkreta förslag på författningstext och pekar på de
följdändringar som bör göras om förslagen genomförs.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern efter föredragning av
verksjuristen Caroline Cruz i närvaro av chefsjuristen Annica Lindblom. I den
slutliga handläggningen har också verksjuristen Barbro Molander deltagit.

Sigbrit Franke

Caroline Cruz

Kopia till:
Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet
AT-nämnden

**Sveriges läkarförbund
Socialstyrelsen**

Läkares prov vid allmäntjänstgöring

Bakgrund och syfte

Högskoleverket har, i samband med ett beslut i ett ärende (reg.nr 31-3449-99) om fusk vid läkares prov vid allmäntjänstgöring, beslutat att i ett särskilt projekt utreda frågor som berör den enskilde läkares rättssäkerhet i samband med sådana prov.

I det aktuella ärendet anmälde en läkare till Högskoleverket att han hade blivit oskyldigt anklagad för att ha fuskat i samband med prov vid allmäntjänstgöring. Den s.k. AT-nämnden, som består av representanter för de sex universitet som har rätt att utfärda läkarexamen, hade underkänt hans prov och han hade avstängts från ett provtillfälle.

Ärendet visar att det finns ett behov av att närmare utreda och reglera den s.k. AT-nämnden och dess verksamhet. Det finns anledning att klargöra uppgifter och ansvar hos såväl nämnden som de sex universiteten i samband med proven. Av ärendet framgår också att ett stort behov finns att undersöka hur misstänkt fusk vid prov kan regleras.

Högskoleverket har därför i denna promemoria närmare utrett de rättsliga frågorna och projektet utmynnar i konkreta förslag till bestämmelser för att stärka den enskilde läkares rättssäkerhet i samband med proven.

Utredning

Tillvägagångssätt

Högskoleverket har inhämtat yttranden från de sex universitet som har rätt att utfärda läkarexamen. Dessa är Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet och Karolinska institutet. Sveriges läkarförbund liksom AT-provnämndens ordförande har också yttrat sig. Samtliga yttranden finns i bilaga 1.

Högskoleverket har med detta som underlag begränsat sig till att närmare utreda frågorna om

1. AT-nämndens rättsliga status – organisation och uppgifter.
2. Disciplinära bestämmelser vid läkares fusk i samband med prov vid allmäntjänstgöring.
3. Begränsning av antalet provtillfällen.

Inledning

I regeringens proposition om riktlinjer för läkares specialisttjänstgöring föreslogs att ansvaret för att utforma och organisera kunskapskontrollen under läkares allmäntjänstgöring (AT) skulle föras över från Socialstyrelsen till utbildningsmyndigheterna.¹ Utformningen av denna kunskapskontroll förutsattes ske i nära samverkan mellan bl.a. utbildningsmyndigheterna och huvudmännen för hälso- och sjukvården samt Socialstyrelsen. Regeringen gav universitets- och högskoleämbetet i uppdrag att förbereda denna uppgift.²

I regeringens proposition Högre utbildning för ökad kompetens anges att Karolinska institutet tillsammans med övriga universitet med examensrätt för läkarexamen ansvarar för att prov efter läkares AT anordnas.³

Gällande bestämmelser

I 3 kap. 2 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område anges bl.a. att läkare som har avlagt högskoleexamen och fullgjort praktisk tjänstgöring efter ansökan skall få legitimation för yrket.

Enligt bestämmelsen skall regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, besluta om närmare föreskrifter om vilken utbildning och praktisk tjänstgöring som skall krävas för att få legitimation.

Av 3 kap. 2 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område framgår att allmäntjänstgöringen för läkare skall fullgöras under minst ett år och sex månader och att tjänstgöringen skall avslutas med ett kunskapsprov som högskolemyndigheten ansvarar för.

Vidare framgår av bestämmelsen att kunskapsprovet skall avse måluppfyllelsen för allmäntjänstgöringen i dess helhet och att Socialstyrelsen skall meddela ytterligare föreskrifter om allmäntjänstgöringen, dock inte om kunskapsprov.

Av regleringsbrev för budgetåret 2001 avseende anslag till universitet och högskolor m.m. framgår för Karolinska institutet, under rubriken Särskilda åtaganden, att universitetet ansvarar, tillsammans med övriga universitet med examensrätt avseende läkarexamen, för prov efter läkares allmäntjänstgöring.

1. AT-nämndens rättsliga status – organisation och uppgifter

Universitetens yttranden om AT-nämndens rättsliga status och behov av reglering

Uppsala universitet

Universitetet har i det tidigare ärendet om läkares fusk vid allmäntjänstgöring anfört bl.a. följande.

De universitet som har rätt att utfärda läkarexamen har inrättat en nämnd som organiserar provet. Nämnden består av en ledamot utsedd av var och en av de

---

¹ Prop. 1988/89:138 s. 7-8

² Prop. 1990/91:100 bilaga 10 s. 145

³ Prop. 1992/93:169 s. 134

medicinska fakultetsnämnderna eller motsvarande. De har också utsett en ersättare för varje ledamot. Nämnden utser en av ledamöterna till ordförande. Ansvaret för det praktiska genomförandet av examinationsomgångarna roterar mellan de sex fakulteterna. Varje universitets representant i nämnden har ansvaret för att organisera och samordna konstruktionen av skrivningarna var sjätte gång.

Karolinska institutet ansvarar för nämndens administrativa och ekonomiska stöd. Universitetet har inrättat ett kansli vars uppgift enbart är att administrera provet. Ett av kansliets uppgifter är att ta emot läkarnas anmälan om att delta i prov.

Universitetet har nu tillagt bl.a. följande.

Någon högskolemyndighet av det slag som åsyftas i förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område finns inte. Inte heller kan universitetet finna att formuleringen i det särskilda uppdraget till Karolinska institutet i regleringsbrevet att tillsammans med övriga universitet med examensrätt avseende läkarexamen svara för provet skapar någon klarhet i ansvarsfrågan för universitetets del.

Nämndens rättsliga status är såvitt universitetet kan bedöma oklar. Universitet och högskolor får inte tillsammans inrätta nya myndigheter eller myndighetsliknande organ. Karolinska institutet, som i kraft av sitt särskilda uppdrag i regleringsbrevet möjligen hade kunnat inrätta nämnden som ett organ inom institutet ? med beslutanderätt delegerad från styrelse och rektor och med ledamöter från andra universitet ? har i sitt yttrande över det tidigare klagorendet förklarat att man endast svarar för att administrera proven via nämndens kansli.

Karolinska institutet

Karolinska institutet instämmer i Uppsala universitets yttrande om att det inte finns någon "högskolemyndighet" i den mening som det hänvisas till i förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Det ges inte heller någon klarhet i ansvarsfrågan genom det särskilda uppdrag som Karolinska institutet får tillsammans med övriga berörda universitet genom regleringsbrev.

Karolinska institutet håller med Uppsala universitet om att nämndens rättsliga status är mycket oklar. Den bör regleras genom en förordning.

Synpunkter från andra universitet

Lunds universitet anser att nämnden har fungerat väl fram till dess ett klagomål från en examinand visade på brister i rättssäkerheten för examinanderna. Göteborgs universitet har anfört att nämnden arbetar helt självständigt och oberoende av lärosätena. Umeå universitet har inget att invända mot den ansvarsfördelning som råder mellan universiteten och nämnden.

Högskoleverkets bedömning och förslag

Högskoleverket konstaterar att det är oklart vad som, enligt 3 kap. 2 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, avses med en högskolemyndighet som skall svara för provet. De universitet som har rätt att utfärda läkarexamen har emellertid inrättat en nämnd som ansvarar för provet. Inget universitet har ifrågasatt nämnden som organisation, snarare får universitetens svar tolkas så att nämnden och dess verksamhet fungerar väl men bör regleras.

Högskoleverket delar uppfattningen att nämnden bör bevaras i sin nuvarande form

men att dess organisation och verksamhet skall regleras. Nämndens ansvar i förhållande till Karolinska institutet och de andra universitet som enligt regleringsbrevet tillsammans ansvarar för prov, samt universitetens ansvar sinsemellan, blir då också klarare.

En för ändamålet lämplig lösning, som Uppsala universitet berör, erbjuder 3 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100) som har följande lydelse.

För särskilda uppgifter kan det vid en högskola finnas särskilda inrättningar enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Högskoleverket föreslår att regeringen med stöd av denna bestämmelse

1. Inrättar en nämnd, benämnd AT-provnämnden, vid Karolinska institutet.
2. I en särskild förordning reglerar nämndens organisation och verksamhet.

Förslag på förordningstext

Förordning om Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring (AT-provnämnden)

AT-provnämnden

1 § Vid Karolinska institutet finns Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring, (AT-provnämnden). Nämnden är en sådan inrättning för särskilda uppgifter som avses i 3 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100).

Organisation

2 § Nämnden består av ledamöter från de universitet och högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen. Dessa universitet och högskolor skall utse varsin ledamot. Samtliga ledamöter skall förordnas för en bestämd tid. Nämnden skall inom sig utse en ordförande.

För varje ledamot skall det finnas en ersättare. Ersättaren utses på samma sätt och för samma tid som ledamoten.

3 § Nämnden är beslutför när ordföranden och minst tre andra ledamöter är närvarande.

4 § Nämnden får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för tillämpningen av 2 § i denna förordning.

Uppgifter

5 § Nämnden skall framställa, organisera och sätta betyg på läkares prov vid allmäntjänstgöring.

6 § Nämnden får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för tillämpningen av 5 § i denna förordning.

Betyg

7 § Som betyg skall användas något av uttrycken underkänd och godkänd, om inte nämnden föreskriver ett annat betygssystem.

Provtillfällen

8 § Antalet provtillfällen får inte begränsas.

Avstängning

9 § Särskilda bestämmelser om avstängning av läkare från prov finns i 10 kap. högskoleförordningen.

Uppgift för universitet och högskolor

10 § De universitet och högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen skall bistå nämnden med det praktiska genomförandet av provet.

Övrigt

11 § Beslut av nämnden får inte överklagas.

Högskoleverkets kommentar till vissa paragrafer

1 § Vid Karolinska institutet finns Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring (AT-provnämnden).

Namnet på nämnden liksom på förordningen indikerar att det endast rör sig om en reglering av det prov som läkare enligt förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall avsluta sin allmäntjänstgöring med. Det är naturligt att förlägga organisationen vid Karolinska institutet då universitetet redan nu administrerar provet.

2 § Nämnden består av ledamöter från de universitet och högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen. Dessa universitet och högskolor skall utse varsin ledamot. Samtliga ledamöter skall förordnas för en bestämd tid. Nämnden skall inom sig utse en ordförande.

För varje ledamot skall finnas en ersättare. Ersättaren utses på samma sätt och för samma tid som ledamoten.

3 § Nämnden är beslutför när ordföranden och minst tre andra ledamöter är närvarande.

4 § Nämnden får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för tillämpningen av 2 § i denna förordning.

Den nuvarande representationen i nämnden slås fast samtidigt som inget hindrar att ledamöter från lärosäten som i framtiden får examensrätt ingår i nämnden. För att undanröja osäkerhet om när nämnden är beslutför skall detta anges särskilt. Minst fyra lärosäten bör, genom sina ledamöter, vara representerade för att beslut skall kunna fattas.

När det gäller frågan om längden på en ledamots (ersättares) förordnande skall detta också anges. Denna fråga bör dock lämnas till nämnden att besluta om.

5 § Nämnden skall framställa, organisera och sätta betyg på läkares prov vid allmäntjänstgöring.

10 § De universitet och högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen skall bistå nämnden med det praktiska genomförandet av provet.

6 § Nämnden får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för tillämpningen av 5 § i denna förordning.

Det är viktigt att tydligt ange de uppgifter som nämnden respektive universiteten har. Det är lika viktigt att de bestämmelser som nu finns om provets genomförande dokumenteras i form av föreskrifter.

2. Disciplinära bestämmelser vid läkares fusk i samband med prov vid allmäntjänstgöring

Inledning

I ärendet om läkares fusk vid allmäntjänstgöring framgår att den s.k. AT-nämnden sedan 1991 anordnat ett stort antal examinationer av läkare, uppskattningsvis mer än 6 000 och att nämnden först i samband med ärendet har uppmärksammat behovet av en rättslig reglering av disciplinära åtgärder. Vidare framgår att nämnden har utgått från de regler som gäller för studenter vid de medicinska utbildningarna.

Universiteten är myndigheter och måste beakta förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser. Högskoleverket anser att examination och avstängning från ett examinationstillfälle utgör myndighetsutövning. Ett lärosäte är på grund av dessa omständigheter skyldigt att underrätta en läkare och ge denne tillfälle att yttra sig över den fuskanklagelse som görs gällande mot denne. I förvaltningslagen finns dock inga regler om disciplinära åtgärder.

När det gäller studenter som bedriver högskoleutbildning finns ett kapitel i högskoleförordningen (1993:100) om disciplinära åtgärder. Med student anses i denna förordning bl.a. en person som är antagen till och bedriver högskoleutbildning. En läkare som har en läkarexamen och fullgör sin allmäntjänstgöring är emellertid inte student enligt högskoleförordningens definition. Högskoleförordningens bestämmelser om disciplinära åtgärder är således inte tillämpliga på dessa läkare.

Högskoleförfattningarna

I 4 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) anges att regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter.

I 10 kap. högskoleförordningen (1993:100) finns bestämmelser om disciplinära åtgärder mot studenter.

En disciplinnämnd skall finnas vid varje högskola. Disciplinnämnderna har en skyldighet att noggrant utreda de ärenden som hänskjuts till dem. Vidare skall studenten ges tillfälle att dels yttra sig över en anmälan, dels att inför disciplinnämnden uttala sig i saken.

Av 12 kap. 4 § högskoleförordningen framgår att ett beslut av en disciplinnämnd om avstängning går att överklaga till allmän förvaltningsdomstol.

Universitetens yttranden gällande frågor om fusk och behov av reglering

Uppsala universitet

Uppsala universitet anser att om misstanke om fusk uppstår vid examinationen skall skrivningsvakten konfrontera läkaren direkt. AT-nämnden kräver att vakten rapporterar skriftligt till AT-nämnden om vad som har inträffat.

Det finns även fall där misstanke om fusk framgår först vid rättningen. Den berörde läkaren får då skriftlig information om misstanke om fusk från AT-nämnden. Samtidigt avkrävs den berörde läkaren en redogörelse. Innan ärendet tas upp i nämnden har även AT-representanten på skrivningsorten en personlig diskussion med AT-läkaren som misstänks för fusk. Ärendet tas därefter snarast upp vid AT-nämndens sammanträde. Nämnden beslutar om åtgärd. AT-nämnden saknar dock stöd i ett regelverk för hur denna fråga ska hanteras på lämpligaste sätt.

Universitetet föreslår bl.a. att AT-nämnden, som såväl har överblick som ingående kännedom om enskilda ärenden, ges rätt att hantera och besluta i disciplinära ärenden. Det skall ske i samråd med en jurist som bör ingå i AT-nämnden.

Lunds universitet

Lunds universitet anser att ett beslut rörande fusk som går en examinand emot rimligen bör kunna överklagas och att en myndighet som kan pröva ett sådant besvärssärende därför bör utses.

Göteborgs universitet

Göteborgs universitet anför att eftersom provdeltagarna inte är studenter omfattas de inte av den rättssäkerhet som gäller för en student inom högskola och universitet. En särskild reglering för denna grupp av läkare är därför att föredra. Det tydliggör vad som gäller för provdeltagarna och underlättar vid handläggning av frågor rörande bl. a. fusk.

Linköpings universitet

Enligt Linköpings universitet delges läkaren vid fusk informationen att skrivningsvakt uppfattat att läkaren fuskat. Denne har då möjlighet att inkomma med förklaring till AT-nämnden, som beslutar om fusk ska anses ha förelegat. Vid fusk ogiltigförklaras skrivningsresultatet och läkaren får återkomma vid förnyad skrivning, vanligen vid nästa skrivningstillfälle.

Karolinska institutet

Karolinska institutet anser att det behövs en särskild förordning som reglerar förhållandena kring examinationen, bl.a. avseende disciplinära åtgärder vid fusk.

Alla beslut om omprövning av betyg liksom disciplinära åtgärder fattas av AT-nämnden. Nämnden har i sitt arbete vägletts av högskoleförordningen.

Synpunkter från AT-nämnden

AT-nämnden påtalar genom sin ordförande behovet av att reglera påföljder vid fusk och redogör för en händelse som inträffade i december 2000 vid Stockholms universitet.

Två skrivningsvakter iakttog att en av provdeltagarna bröt mot förbudet att bläddra i skrivningen. En vakt gav tentanden en tillsägelse, men denne genomförde en stund senare ånyo samma manöver. Skrivningsvakten meddelade honom då att han skulle anmälas till AT-nämnden, vilket också skedde. Nämnden beslöt att tentandens skrivning skulle makuleras, och att han skulle få göra AT-examinationens skriftliga del på nytt vid nästa skrivning, den 2 mars 2001. Flera av AT-nämndens ledamöter ansåg att påföljden var för lindrig. De menade att en svag tentand, som känner att han kommer att bli underkänd, vilket medför att han måste göra om provet tre månader senare, inte känner sig hämmad av kunskapen om att påföljden för fusk också innebär

att han får skriva om efter tre månader. Ledamöterna ville sålunda hellre se en situation där påföljden för fusk innebar en ytterligare fördröjning på tre månader.

Högskoleverkets bedömning och förslag

Även om inte de disciplinära bestämmelserna i högskoleförordningen är tillämpliga för läkare som gör prov vid sin allmäntjänstgöring har dessa enligt universiteten varit vägledande för universitetets handläggning av sådana ärenden. Av universitetens svar framgår vidare att flera universitet anser att en särskild reglering behövs för att tillgodose rättssäkerheten för den enskilde läkaren när det gäller åtgärder vid fusk. Enligt universitetens uppfattning bör ett beslut om en sådan åtgärd också kunna överklagas av läkaren. Ett universitet föreslår slutligen att AT-nämnden skall ges rätt att hantera och besluta i disciplinära ärenden i samråd med en jurist som bör ingå i AT-nämnden.

Högskoleverket anser att eftersom det inom högskolan redan finns en fungerande organisation för prövning av disciplinära åtgärder vore det lämpligt att använda sig av denna organisation även för läkare som fuskar i samband med prov. Även om läkarna inte är studenter så är det inom ramen för högskolan som de gör sitt prov. AT-nämnden har också uppgett att den har haft högskoleförordningen som förebild. Vidare tyder utredningen på att ärenden om fusk är ovanliga.

De befintliga disciplinnämnderna har erfarenhet av frågor om fusk. De har även den juridiska kompetens som krävs genom att en lagfaren ledamot och dennes ersättare skall vara, eller ha varit ordinarie domare. Möjligheterna att stänga av en läkare från prov kan innebära en kännbar påföljd för läkaren. Sådana ärenden måste därför behandlas på ett rättssäkert sätt.

Högskoleverket anser vidare att det är ändamålsenligt att reglera frågorna kring avstängning av läkare vid fusk i ett särskilt avsnitt som fogas till de nuvarande bestämmelserna i 10 kap. högskoleförordningen. Det är lättare för berörda läkare och disciplinnämnder att hitta reglerna om de finns samlade på ett ställe. På detta sätt framgår att det är särskilda bestämmelser som gäller en viss grupp, men som omfattas av gemensamma regler om t.ex. disciplinnämndens sammansättning, vilka rent författningstekniskt inte behöver upprepas.

Högskoleverket föreslår att

1. Disciplinnämnderna vid de högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen skall pröva frågor om avstängning av läkare från prov.
2. Särskilda bestämmelser om avstängning av läkare från prov vid allmäntjänstgöring införs i slutet av 10 kap. högskoleförordningen enligt följande förslag.

Förslag på författningstext i 10 kap. högskoleförordningen

Särskilda bestämmelser om avstängning av läkare från prov vid allmäntjänstgöring

Allmänna bestämmelser

15 § I 9 § förordningen om Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring (AT-provsnämnden) anges att de universitet och högskolor som har rätt att utfärda läkarexamen skall bistå nämnden med det praktiska genomförandet av prov vid läkares allmäntjänstgöring.

Disciplinär åtgärd

16 § Läkare som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov får avstängas från prov.

Ett beslut om avstängning från prov innebär att läkaren inte får delta i prov. Beslutet skall avse ett eller två provtillfällen.

Ärendenas handläggning

17 § Grundad misstanke om sådan förseelse som anges i 16 § skall skyndsamt anmälas till rektor vid den högskola som bistår AT-provsnämnden.

Rektor skall låta utreda ärendet och ge läkaren tillfälle att yttra sig över anmälan. Rektor skall därefter, i förekommande fall efter samråd med den lagfarna ledamoten, avgöra om omständigheterna är sådana att ärendet skall

1. lämnas utan vidare åtgärd, eller,
2. hänskjutas till disciplinnämnden för prövning.

Övrigt

18 § Det ärende som rektor hänskjuter skall prövas av disciplinnämnden vid den högskola som bistår AT-provsnämnden. Prövningen skall göras enligt bestämmelserna i detta kapitel, med undantag för 1, 2, 9, 10, 13 och 14 §§. Vid tillämpning av 11 § skall med studenten avses läkaren som gör prov.

19 § AT-provsnämnden och de högskolor som berörs av ett beslut om avstängning från prov skall genast underrättas om beslutet.

Högskoleverkets kommentar till vissa paragrafer

Högskoleverket anser att möjligheten att avstänga läkaren från prov, dvs. att läkaren inte får delta i prov bör vara den enda disciplinära åtgärden eftersom inget universitet har framfört att det skulle finnas behov av att kunna fatta beslut om varning.

Beslutet skall avse ett eller två provtillfällen. Av AT-nämndens yttrande framgår att ledamöterna anser att läkare kan behöva stängas av från mer än ett provtillfälle.

Högskoleverket anser att det skall vara den disciplinnämnd vid den högskola där läkaren skriver provet som i första hand skall pröva en misstanke om fusk.

Det förtjänar att nämnas att Högskoleverket inom ramen för ett regeringsuppdrag har tillfrågat disciplinnämnderna vid ett antal universitet och högskolor om deras synpunkter på disciplinreglernas utformning från ett rättssäkerhetsperspektiv (Högskoleverkets rapportserie 2001:27 R).

3. Begränsning av antalet provtillfällen

Inledning

Provet består av dels av en skriftlig, dels en muntlig/praktisk del. Det finns tre typer av muntlig examination. Omfattningen av den muntliga examinationen beror på bl.a. hur läkaren har klarat det skriftliga provet (jfr den utförligare beskrivningen som universiteten givit i sina svar till verket).

Läkarförbundet framför i sin skrivelse till verket att rättssäkerheten för läkare som inte blir godkända måste stärkas. Enligt Läkarförbundet får läkare som har underkänts vid tre skriftliga provtillfällen plus det extra muntliga enligt praxis göra om allmäntjänstgöringen trots att personen i fråga är godkänd på tjänstgöringen.

Det frågan gäller är möjligheten att begränsa antalet provtillfällen. Problemet belyser också vikten av att hålla isär tre moment: själva provet, som AT-provnamnden skall ansvara för, allmäntjänstgöringen, som Landstingen ansvarar för, och legitimationen, som Socialstyrelsen utfärdar.

Universitetens yttranden om begränsning av antalet provtillfällen

Uppsala universitet

Uppsala universitet anför att antalet skriftliga provtillfällen är begränsat till tre, dock kan AT-nämnden besluta om ytterligare ett prov, som är muntligt. En särskild reglering behövs för att tillgodose rättssäkerheten för den enskilde läkaren i händelse av underkännande vid den avslutande muntliga examinationen. Det har inträffat att läkaren upprepade gånger har klarat den skriftliga delen, men blivit underkänd vid den muntliga.

Universitetet föreslår att AT-nämnden skall ges rätt att vid underkända muntliga examinationer föreskriva kompletterande tjänstgöring/språkkurser/samtalsmetodik osv., inom områden där läkaren uppvisar svagheter, samt att besluta om begränsning av antal muntliga provtillfällen.

Karolinska institutet

Karolinska institutet anför att antalet provtillfällen per AT-läkare är begränsat till fyra. Efter tre underkända skriftliga prov får läkaren möjlighet till en muntlig examination, som innehåller både kunskaps- och färdighetsprov, i tre av de fyra ämnen som ingår i AT (invärtesmedicin, allmänmedicin och psykiatri eller kirurgi, allmänmedicin och psykiatri). Skriftliga redogörelser för resultatet av detta fjärde examenstillfälles delprov tillställs AT-nämnden med omdömet Godkänt eller Ej godkänt.

Om inte heller denna examination är godkänd, hamnar AT-läkaren i ett oreglerat ingenmansland. När AT-tjänstgöringen är godkänd men provet underkänt kan läkaren inte legitimeras och får inte gå vidare till specialistutbildning. Den ordning som AT-nämnden i kontakt med Socialstyrelsen kommit fram till i dessa fall innebär att AT-läkaren kan komplettera sin utbildning genom vikariattjänstgöringar och/eller individuella pedagogiska arrangemang, varefter AT-nämnden godkänner vederbörande eller tillåter honom/henne att delta i skriftliga prov igen.

Fyra AT-prov arrangeras per år. Omkring 200 AT-läkare skriver då samma skrivning vid de sex olika universitetsorterna samt i Örebro, Östersund och Luleå.

Högskoleverkets bedömning och förslag

Den regel om begränsning av antalet provtillfällen för AT-läkare som AT-nämnden tillämpar kan få stora konsekvenser för den enskilde läkaren. Om AT-tjänstgöringen är godkänd, men provet är underkänt och alla provtillfällen är uttömda, kan läkaren inte legitimeras och får därför inte gå vidare till specialistutbildning. Läkaren riskerar då, enligt uppgift från Läkarförbundet, att få göra om hela sin allmäntjänstgöring trots att han eller hon tidigare har godkänts på denna.

Av universitetens yttranden framgår att behov av en särskild reglering finns för att tillgodose rättssäkerheten för den enskilde AT-läkaren vid underkännande av den avslutande muntliga examinationen. Vidare tyder svaren på att AT-provnämnden försöker hitta en praktisk lösning för att läkaren skall kunna godkännas och slutligen få ut sin legitimation.

Högskoleverket anser att det kan ifrågasättas om AT-nämnden över huvud taget får begränsa antalet provtillfällen.

När det gäller begränsningar av antalet provtillfällen i den grundläggande högskoleutbildningen kan lärosätena söka stöd för detta i regeln om effektivt resursutnyttjande i 1 kap. 4 § andra stycket högskolelagen (1992:1434). De uttalanden som gjordes i samband med regelns tillkomst pekar också i den riktningen, se prop. 1992/93:1 s. 43-44.

Däremot finns inget stöd för att införa begränsningar i antalet prov för AT-läkare. Från rättssäkerhetssynpunkt är det alltså tveksamt att AT-nämnden, utan ett tydligt författningsmässigt stöd, tillämpar bestämmelser som kan få så långtgående konsekvenser för den enskilde läkaren.

Högskoleverket föreslår mot bakgrund av detta att en särskild regel införs i förordning om att antalet provtillfällen för AT-läkare inte får begränsas. På så sätt blir det tydligt både för AT-nämnden och för den enskilde läkaren vad som gäller, samtidigt som rättssäkerheten för läkaren tillgodoses.

Högskoleverkets föreslår att

1. Antalet provtillfällen inte får begränsas.
2. Att regeringen föreskriver en sådan bestämmelse i förordningen om Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring.

Övrig rättslig reglering***Formerna för att införa disciplinbestämmelser***

Högskoleverket har föreslagit att särskilda bestämmelser om avstängning av läkare från prov vid allmäntjänstgöring införs i 10 kap. högskoleförordningen. Detta förslag berör formerna för införande av disciplinbestämmelser.

Enligt 8 kap. 3 § regeringsformen skall föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller allgående för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållande, meddelas genom lag.

Av 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen följer att regeringen utan hinder av 3 § efter bemyndigande i lag kan meddela föreskrifter om undervisning och utbildning.

I 4 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter.

Högskoleverkets förslag att i högskoleförordningen införa disciplinära bestämmelser om avstängning av läkare i samband med prov vid allmäntjänstgöring innebär i likhet med avstängning av studenter ett ingrepp i enskildas personliga förhållande. En sådan reglering torde således kräva bemyndigande i lag. Med hänsyn härtill anser Högskoleverket att regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av läkare från prov vid allmäntjänstgöring.

Ett bemyndigande kan ges så att 4 kap. 5 § högskolelagen får följande lydelse.

Regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter *och av läkare från prov vid allmäntjänstgöring.*

Följdändringar

Införande av disciplinära bestämmelser liksom förslaget att inrätta en AT-provsnämnad fordrar ändringar i såväl högskoleförordningen (1993:100) som i förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

I 3 kap. 2 § tredje och fjärde stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område anges följande.

Allmäntjänstgöringen skall avslutas med ett kunskapsprov som högskolemyndigheten ansvarar för. Kunskapsprovet skall avse måluppfyllelse för allmäntjänstgöringen i dess helhet.

Socialstyrelsen skall meddela ytterligare föreskrifter om allmäntjänstgöring, dock inte om kunskapsprov.

Högskoleverket har föreslagit att en AT-provsnämnad bör inrättas som en särskild inrättning vid Karolinska institutet med ansvar för att framställa, organisera och sätta betyg på läkares prov vid allmäntjänstgöring. Som följd av förslaget bör 3 kap. 2 § tredje och fjärde stycket förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område ha följande lydelse.

Allmäntjänstgöringen skall avslutas med ett *prov* som *AT-provsnämnden ansvarar för enligt förordningen om Nämnden för läkares prov vid allmäntjänstgöring (AT-provsnämnden)*. *Provet* skall avse måluppfyllelsen för allmäntjänstgöring i dess helhet.

Socialstyrelsen skall meddela ytterligare föreskrifter om allmäntjänstgöring, dock inte om *det prov som AT-provsnämnden ansvarar för.*

Slutord

Inom ramen för detta projekt har formerna för examinationens genomförande inte utretts. Högskoleverket anser att AT-provsnämnden, som har kunskaper och erfarenhet på området, bör reglera dessa genom föreskrifter.

Högskoleverket har bl.a. i rapporten Rättssäker examination (1998:39 R) utrett och tagit ställning till en rad frågor gällande examinationen i grundläggande högskoleutbildning. Även i det tidigare nämnda regeringsuppdraget har dessa frågor behandlats med förslag till flera förändringar vad gäller möjlighet till t.ex. omprovning av betygsbeslut. Dessa rapporter kan vara vägledande även för AT-nämnden vid läkares prov vid allmäntjänstgöring.